

М.О. Герасько

ДЕЯКІ УПОДОБАННЯ ТА СМАКИ
КИРИЛА РОЗУМОВСЬКОГО

На основі джерельних матеріалів розглядаються деякі уподобання та смаки гетьмана Кирила Розумовського.

Ключові слова: гетьман, Кирило Розумовський, уподобання, смак.

До особистості Кирила Григоровича Розумовського завжди була прикута суспільна увага. І відповідно існували різні думки про постать останнього гетьмана. «...Из разных поступков его можно было заметить, что он от природы одарен возвышенными чувствами благородного человека» [1, 227]. Саме таке враження склалося у князя І.Долгорукого від спілкування з Розумовським.

Широкому загалу останній гетьман відомий як реформатор, просвітитель. Дослідників, зокрема, цікавила його особистість як політика. Але, безперечно, одним із цікавих аспектів життя Кирила Григоровича є його суто людські уподобання. Глибше дізнатись про особистість гетьмана, його сутність, нам допоможуть зрозуміти його захоплення та смаки.

Портрет графа Кирила Григоровича Розумовського генерал-фельдмаршала. П. Батоні. 1766. Рим

«...граф К.Г. Розумовский страдал прямо манией строительства и в последние годы своей жизни увлекся стройкой так же сильно, как и в дни юности» [2, 28].

У домашньому архіві князя Воронцова збереглося чимало листів та ділових паперів, які мають не лише приватне значення, але й загально історичну цінність. Серед документів є листи Розумовського, де йдеться про співпрацю з деякими відомими архітекторами [11, 220]. Про вишуканий смак Кирила Григоровича свідчить Олександр Лазаревський: «...Последний отличался от прежних гетманов между прочим и тем, что хорошо был знаком с удобствами не только тогдашней русской столичной жизни, но и заграничной европейской» [3, 123]. Він завжди йшов крок у крок із модою. Це відобразилось в оздобленні інтер'єру одного із його палаців в Батурині: «...В те времена была распространена любовь к сильной окраске стен в лазоревый и розовый тона. И вот особенно эффективною была, – говорит К.В.Шероцкий, – окраска стен Батуринского дворца. Синий фон обширных зал был сплошь покрыт густой золоченой резьбой, изображающей гетманские клейноды (гербы, доспехи) и т. п. мотивы...» [4, 5]. Можна зробити припущення, що окрасою інтер'єрів були також килими, адже, відомо, що у кінці XVIII ст. на Батуринській суконній мануфактурі було налагоджено їх виготовлення [8, 49]. Також збереглися відомості про пересилання килимів синові Андрію за кордон: «...ковры, посланные к тебе в 4 штуках состоящие, сделаны полотнищами, с тем точно намерением, чтобы их сшивать было можно по пространству комнаты...» [6, 378]. Крім вищезгаданого убранства, зали своїх палаців гетьман оздоблював новинкою того часу – батуринськими тканинами типу шпалер [8, 713].

До кінця своїх днів Кирило Григорович любив все рідне, українське, ніколи не забував про своє козацьке походження. «...Бельэтаж состоял из пышных приемных зал, в них гетман, судя по описаниям, выставлял те предметы, которые напоминали бы его гостям о его крестьянском происхождении...» [4, 5]. К. Розумовський любив слухати українські пісні. Співаки в супроводі оркестру постійно повторювали для нього: «Їхав козак за Дунай», «Ой під вишнею, під черешнею». Вони виконували арії з опер, російські народні пісні [5, 387]. Також він зізнався, що коли перед ним грає бандура, то повинен скоріше згадати, хто він і де він, щоб не кинутись танцювати гопака. Це був гетьман, який по-справжньому любив Україну і все, що було пов'язане з нею: українську мову, пісню, побут.

Несекрет, що Кирило Григорович мав прихильність до азартних ігор. До речі, його партнеркою в

картярних іграх була сама імператриця Катерина II. Про це пише біограф родини Розумовських О.О. Васильчиков у своїй праці «Семейство Разумовских»: «...Он почти ежедневно бывал у Государыни, акуратно посещал эрмитажные собрания и по-прежнему был ее записным партнером, только вист заменен был рокамболом и бостоном по самой малой цене» [6, 374].

Батурицьке життя фельдмаршала Кирила Григоровича на схилі його літ не було таким яскравим, як в молоді роки. Але і тут він не зраджував своїм уподобанням. Однією з розваг для старого екс-гетьмана лишалася давня пристрасть до карт та трик-траку. У своєму листі до дружини від 23 січня 1800 р. Андрій Кирилович пише: «... Батюшка окружен жирными котами ... после часа он играет в триктрак с Адамом (особистим бібліотекарем)...В пять собираются к чаю вокруг большого стола, за которым председательствует кузина. Потом играют в бостон, в чем и я принимаю участие» [6, 472]. Та все ж таки найкращим партнером в іграх лишався його улюблений особистий лікар Хома Дуссик, який в родинній хроніці Розумовських відомий під іменем Чубука. З ним господар повсякчас сварився, сперечався..., але без нього, тим не менш, не міг обійтись рішуче ні однієї хвилини [7, 200].

Чаювання в родинному колі також було традиційним уподобанням Кирила Григоровича. Небайдужим Розумовський був і до кави, більше того вбачав у ній лікувальний засіб: «...всякое утро больше или меньше беспокоит меня заложение в груди, а иногда и головная болезнь, от которых частию кофеем, а частию терпением отделавшись утром...» [6, 392]. «...Здоровье мое изрядно. По вечерам, влезши в теплый шлафорок, отдуваюсь и отпиваюсь кофеем вместо опиума, которое делает мне облегчение в груди и сон» [6, 404].

Вибагливим був смак Кирила Григоровича і щодо посуду, який завозився йому з різних країн. Це підтверджує лист синові Андрію від 6 травня 1786 р.: «...Сказывают, что у вас, по причине Датского торгу с Ост-Индиею, вывозят оттуда порцелян Японский или Китайский...а как сего вздору у меня по дому немалое количество выходит, ... то и рекомендую прислать ко мне всякого сорту из лучших...по дюжине тарелок...и по несколько блюд... Не остав наведаться, может-ли сей порцелян так, как наши европейские, терпеть горячую воду и кипяток...». Крім порцеляни Розумовського приваблював і металевий посуд, особливо шведський, який на той час ще не набув широкого вжитку в Росії. Кирило Григорович вважав його безпечнішим для здоров'я, ніж мідний, що був у повсякденному використанні, тому й відписував своєму улюбленому синові в листі: «...Если же усмотрится желаемая выгода и прочность, то и впредь на всю поварню на разные места в моих

домах выписать можно будет» [6, 386-387, 390].

Як відомо, Кирило Розумовський був напрочуд освіченою людиною. Старший брат майбутнього гетьмана Олексій подбав про освіту Кирила. Його разом із наставником Г. Тепловим він відправив до Німеччини, а згодом і до інших країн [5, 374]. Тому, вільно володіючи іноземними мовами, ще на початку свого гетьманування Кирило Григорович, крім «Петербургских газет», бажав «...иметь заграничную корреспонденцию» [6, 158]. Навіть на схилі літ старий граф мав намір бути в епіцентрі всіх новин. Це підтверджується листом Андрія, адресованого батькові від 27 листопада 1801р.: «По вашему приказанию я подписал вас на те Французские и Немецкие газеты, которые мне показались лучшими. В то же время вы мне писали, что не желаете более получать журналы Гуфланда и Лондонского курьера. Прилагаю при сем записку тем журналам, и на которых я вас подписал, а равно других, которых рекомендует здесь книгопродавец». Андрій додав перелік із 6 іноземних видань, на які підписав батька, а також список із 5 видань, порекомендованих продавцем [6, 482].

Але одним із найбільших уподобань Розумовського були, безперечно, саме книги. «Библиотеки графа Бутурлина, Разумовского, Головкина и Демидова были известны по всей Европе...», – зазначає в своїй праці О.О. Васильчиков. [6, 394]. Кирило Григорович дбав про поповнення своєї великої бібліотеки, яка нараховувала близько 2000 томів. Чимало книг йому доставляли з-за кордону [5, 387].

Слід згадати ще про одне захоплення К. Розумовського – музику. Відомо, що гетьман мав вишуканий музичний смак [10, 54]. Його музична бібліотека поповнювалася упродовж десятиліть і до кінця XVIII ст. стала найповнішим і всебічним зібранням нот на всьому європейському сході, відображенням музичної культури цілої епохи.

Перегортаючи сторінки календаря Чернігівської губернії на 1892 р., знаходимо наступні рядки: «...Нет ни одного человека в свете, который в нем искал, чтобы остался необлагодетельствованным. Щедр, ласков, занимателен, добродушен, всегда равномерен...» [9, 169]. До сказаного можна додати, що Кирило Григорович був всебічно розвиненою особистістю, мав витончений смак, любив усе прекрасне, яким оточував себе і наближених до нього людей.

Посилання

1. З опису Батурина кн. І. Долгорукого, який він відвідав під час подорожі Україною // Батурич: сторінки історії: Збірник документів і матеріалів. – Чернігів: 2009. – 227 с.
2. Горностаев Ф. Дворцы и церкви Юга. – М., 1914. – С.25-36.
3. Лазаревський А. Очерки, заметки и документы по истории Малороссии. Ч. 4. – К., 1898. – С.123.
4. Лукомский Г. Два таинственных дворца Разумовских //

Столица и усадьба. – № 16-17. – 01.09.1914. – С. 5.

5. Павленко С. Післямазепинська доба Батурина // Батуринська старовина: збірник наукових праць, присвячений 300-літтю Батуринської трагедії / Упор. В. Коваленко. – К., 2008. – С. 373-399.

6. Васильчиков А.А. Семейство Разумовских. – СПб., 1880. – Т. I.

7. Батурин: сторінки історії: Збірник документів і матеріалів / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т.Г.Шевченка та ін.; Чернігів: КП «Видавництво «Чернігівські обереги», 2009. – 200 с.

8. Чернігівщина: енциклопедичний довідник. – К., 1990. – С. 49.

9. Граф Разумовский [Алексей Кириллович] // Календарь Черниговской губернии на 1892 год. – Чернигов, 1891. – С. 169.

10. Путь О.І. Гетьман Кирило Розумовський та його доба (з історії українського державотворення XVIII ст.): Монографія. – К., 2008. – Ч. I. – 240 с.

11. Гетман граф Разумовский и А.В. Олсуфьев. Архив князя Воронцова: (Бумаги разного содержания). – М., 1882. – К. XXV. – С. 220-221.

Герасько М.О. Некоторые пристрастия и вкусы гетмана Кирилла Разумовского

На основе архивных материалов рассматриваются некоторые пристрастия и вкусы гетмана Кирилла Разумовского.

Ключевые слова: гетман, Кирилл Разумовский, пристрастия, вкусы.

Herasko M.O. Some preferences and tastes of the hetman Kyrylo Rozumovskyi

On the basis of source materials some preferences and tastes of the hetman Kyrylo Rozumovskyi are analyzed.

Key words: hetman, Kyrylo Rozumovskyi, preferences, tastes.

27.03.2012 р.

УДК 94(477.44) Казмерчуки «17-18»

Г.Д. Казьмирчук

**РОДОВІД КАЗИМЕРЧУКІВ:
ДО ІСТОРІЇ ВИВЧЕННЯ**

В дослідженні на основі маловідомих архівних матеріалів, введених в науковий обіг, розкрито становлення та розвиток родоводу Казимерчуків-Казмерчуків.

Ключові слова: рід, архівні матеріали, історія.

Сучасна вітчизняна історична наука все частіше звертається до вивчення найважливішої історіографічних проблеми – олюднення історичної науки. Протягом багатьох століть ця тема була в полі зору істориків. Але як, правило, предметом дослідження були державні, політичні й військові діячі, а до пересічних осіб історичного процесу зверталися дуже мало. Про них частіше говорили як про статистів подій.

Демократизація сучасного українського суспільства найширше розкрила можливості доступу до документів, в яких фіксувалася інформація про жителів України за XVIII – початок ХХ ст. До них належать «Сповідальні» й «Метричні» книги православних храмів, які зібрані у 127 фондів Центрального державного історичного архіву України у м. Києві та більшості Державних обласних архівів («Метричні книги» кальницької церкви із 1875 р.), зокрема «Метрична книга» у Вінницькому державному обласному архіві. Зазначимо, що окремі православні парафії мали ці книги, які склалися у різні роки. Більшість зафондовані з кінця XVIII ст., у тому числі кальницької церкви Різдва Пресвятої Богородиці з 1793 р.

Переважна більшість документальних матеріалів Кальницької церкви Різдва Пресвятої Богородиці зберігаються у зазначених архівних установах. У ЦДІА у м. Києві зберігається 42 «Сповідальні книги» (із 1819 по 1866 роки) [1] та 72 «Метричні книги» (із 1808 по 1874 роки). «Метричні книги» з 1875 по 1917 р. мають бути в Державному архіві Вінницької області. Скільки їх там, нам поки що невідомо, але є надія на те, що там їх достатньо. Власне, ці документи і є основою дослідження родоводів, зокрема Казмерів-Казимерчуків [2, 4].

Нами розпочата публікація «Метричних» і «Сповідальних» книг кальницької церкви Різдва Пресвятої Богородиці, які значно розширили можливості дослідників і пересічних кальничан прилучатися до ознайомлення з конкретними родоводами. Так, у 2006 році була опублікована перша «Метрична» книга кальницької церкви із тих, що збереглися в ЦДІА України у м. Києві. У ній вперше зафіксоване прізвище Григорія Казмерчука, у якого 25 березня 1793 р. помер п'ятилітній син Гаврило [3, 90].